

Državljska vzgoja v Evropi

Spodbujanje državljanov, zlasti mladih, da se dejavno vključijo v družbeno in politično življenje, postaja v zadnjem času vse pomembnejša prednostna politična naloga tako na nacionalni kot tudi na evropski ravni. Socialne in državljanske kompetence se na primer uvrščajo med osem ključnih sposobnosti za vseživljenjsko učenje, kot sta jih opredelila Svet in Evropski parlament leta 2006. Spodbujanje dejavnega državljanstva je postalo tudi eden od glavnih ciljev izobraževalnih sistemov po vsej Evropi, kot je določeno v Strateškem okviru za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju (ET 2020).

Ker se izobraževanje obravnava kot glavno sredstvo za spodbujanje dejavnega državljanstva, je namen poročila omrežja Eurydice *Državljska vzgoja v Evropi* (2012) zajeti razvoj politik in ukrepov, povezanih z državljansko vzgojo v evropskih državah v zadnjih letih. V ta namen poročilo zagotavlja pregled stanja na petih glavnih področjih: 1) cilji in organizacija kurikulumov; 2) sodelovanje učencev in staršev v šolah; 3) šolska kultura in vključevanje učencev v družbo; 4) preverjanje in evalvacija ter 5) pomoč učiteljem in ravnateljem.

V tem poročilu se državljanska vzgoja nanaša na vidike vzgoje in izobraževanja na ravni šole, ki pripravljajo učence, da postanejo dejavni državljani, z zagotavljanjem potrebnega znanja, spretnosti in stališč, da bodo lahko prispevali k razvoju in blagostanju družbe, v kateri živijo. Ta opredelitev ne zajema le poučevanja in učenja v razredu, temveč tudi praktične izkušnje, pridobljene v šolskem življenju in pri dejavnostih skupnosti.

Poročilo obsega informacije o 31 državah omrežja Eurydice (države članice EU, Islandija, Norveška, Hrvaška in Turčija) in poudarja vidni napredek, dosežen od zadnje študije omrežja o tej temi, objavljene leta 2005. Upoštevane so bile tudi vse pomembne politične reforme, načrtovane za prihodnja leta. Podatki so za šolsko leto 2010/11.

Celotna študija

"Državljska vzgoja v Evropi"

je objavljena v angleščini na spletni strani omrežja Eurydice:

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/thematic_studies_en.php

v slovenščini pa na spletnih straneh nacionalne enote Eurydice:

<http://www.eurydice.si/>

Tiskane izvode poročila

je mogoče naročiti na: eacea-eurydice@ec.europa.eu

Kontaktne osebe:

Wim Vansteenkiste, komuniciranje in publikacije: +32 2 299 50 58

Isabelle De Coster, koordinatorica: +32 2 295 09 61

Kaj je Eurydice?

Omrežje Eurydice zbira in analizira informacije o evropskih izobraževalnih sistemih in politikah. Od leta 2011 ga sestavlja 37 nacionalnih enot, ki so umeščene v 33 državah, sodelujočih v programu Vseživljenjsko učenje (v državah članicah EU, državah Evropskega združenja za prosto trgovino (EFTA), na Hrvaškem in v Turčiji). Omrežje koordinira in upravlja Izvajalska agencija EU za izobraževanje, avdiovizualne vsebine in kulturo v Bruslju, ki pripravlja njene publikacije in *zbirke podatkov*.

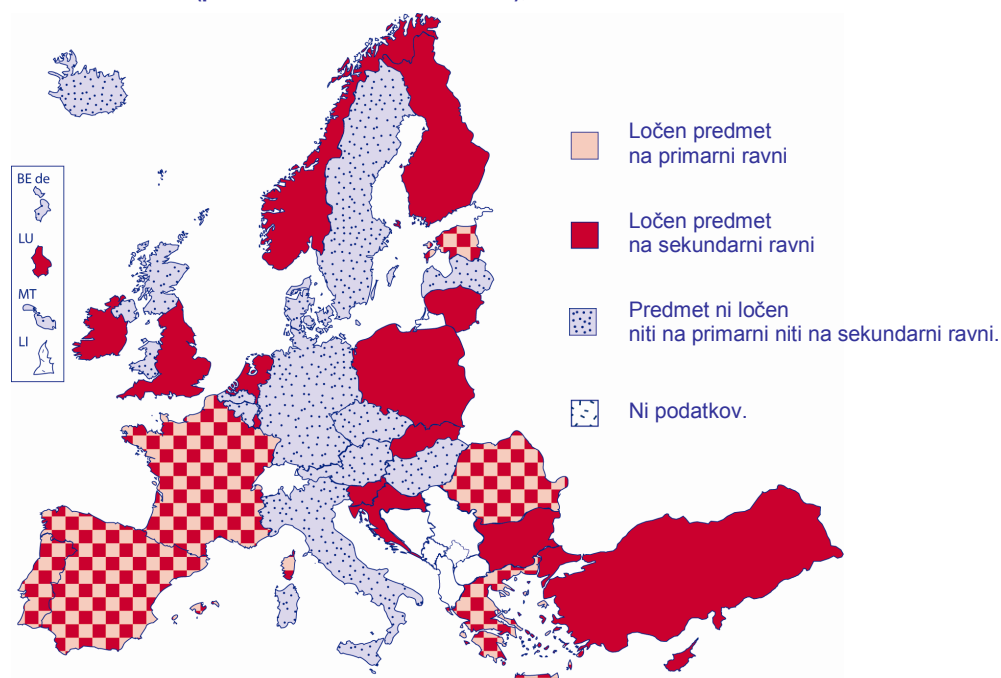

DRŽAVLJANSKA VZGOJA JE PRISOTNA V VSEH IZOBRAŽEVALNIH SISTEMIH IN NA VSEH STOPNJAH ŠOLANJA

V zadnjih letih je državljanska vzgoja nedvomno pridobila pomembno mesto v nacionalnih kurikulumih po Evropi. Dejansko vse države v svojih usmerjevalnih dokumentih poudarjajo pomen pridobivanja socialnih in državljskih kompetenc, kar velja za vse stopnje šolanja. Vendar pa se načini, kako države izvajajo državljansko vzgojo, razlikujejo od države do države. Na splošno je mogoče opaziti tri glavne pristope, ki so pogosto kombinirani:

1) *državljska vzgoja kot samostojen predmet*: 20 izobraževalnih sistemov (3 več v primerjavi s študijo iz leta 2005) uveljavlja državljansko vzgojo kot ločen, obvezni predmet, ki ga včasih začnejo poučevati na primarni ravni, pogosteje pa na sekundarni ravni. Trajanje poučevanja se v okviru tega pristopa močno razlikuje po državah, od enega leta v Bolgariji in Turčiji do 12 let v Franciji;

Zagotavljanje ločenega, obveznega predmeta, osredinjenega na elemente državljske vzgoje, v skladu z nacionalnim kurikulumom (primarna in sekundarna raven), 2010/11

Vir: Eurydice.

2) *državljska vzgoja, integrirana v predmete oziroma kurikularna področja*: državljanska vzgoja je ne glede na to, ali se poučuje kot ločen predmet, v veliki večini držav vključena v kurikulum drugih predmetov. To vključevanje lahko na primer poteka v obliki učnih sklopov, dogovorjenih na ravni šole (kot na primer na Češkem). Predmeti, v katere je integrirana državljanska vzgoja, so večinoma družbene vede, zgodovina, geografija, jeziki in etika oziroma verska vzgoja;

3) *državljska vzgoja kot dimenzija medpredmetnega povezovanja kurikulumoma*: ta pristop obstaja poleg enega ali obeh zgoraj navedenih pristopov v vseh državah. Ker gre za dimenzijo medpredmetnega povezovanja, morajo vsi učitelji prispevati k izvajanju državljske vzgoje in z njo povezanih ciljev, kot so opredeljeni v nacionalnem kurikulumu.

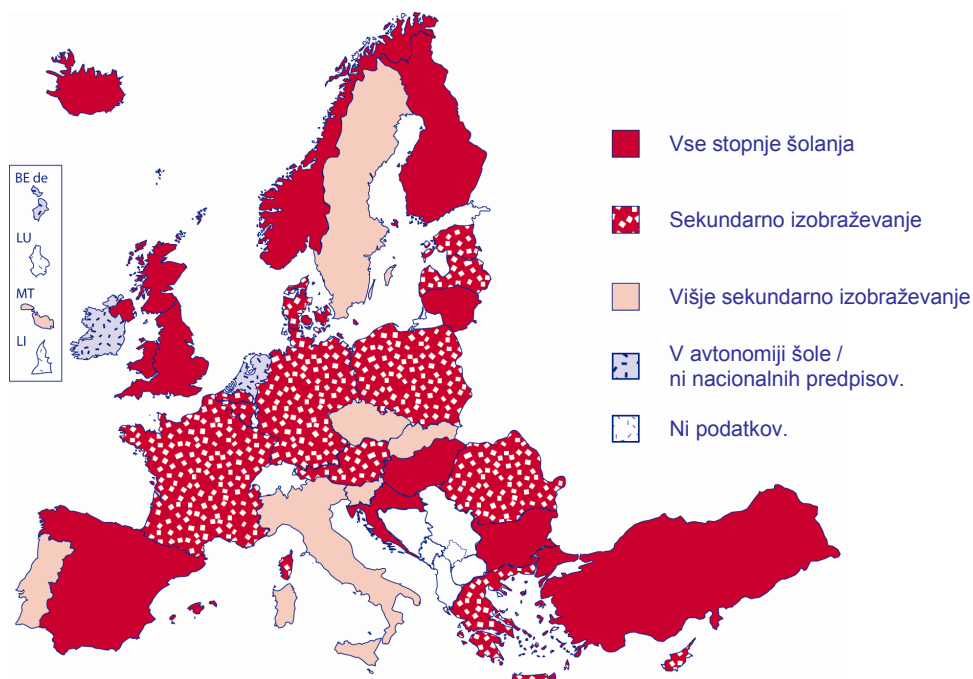
EVROPSKE DRŽAVE ENAKO RAZUMEJO TAKO VSEBINE KOT TUDI CILJE DRŽAVLJANSKE VZGOJE

V Evropi so za učne načrte državljske vzgoje značilne štiri glavne kategorije ciljev: 1) doseganje politične pismenosti; 2) razvijanje kritičnega mišljenja in analitičnih spretnosti; 3) stališča in vrednote ter 4) pospeševanje dejavne udeležbe v šoli oziroma skupnosti. Najpogostejše teme, obravnavane v okviru predmeta po Evropi, so povezane s spoznavanjem in razumevanjem družbeno-političnega sistema države, človekovimi pravicami in demokratičnimi vrednotami, pa tudi z enakostjo in pravičnostjo. Vendar pa se državljanska vzgoja ne osredinja le na nacionalni okvir. Pomembno vlogo imata tudi evropska in mednarodna dimenzija.

DEJAVEN PRISTOP K UČENJU POSTAJA VODILO DRŽAVLJANSKE VZGOJE

Medtem ko prenašanje potrebnega znanja o državljanški vzgoji na učence predstavlja pomembno osnovo, pa narava predmeta zahteva učne cilje, za katere obstaja večja verjetnost, da bodo doseženi z dejavnim pristopom k učenju ("naučim se s tem, kar naredim") kot s tradicionalnimi učnimi metodami. V ta namen so vse države uvedle neke vrste nacionalnih predpisov za spodbujanje sodelovanja učencev in dijakov pri upravljanju šole, kar jim omogoča, da izražajo svoja mnenja o vodenju njihove šole. Vključenost sega vse od volitev predstavnikov razreda do vzpostavitve sveta učencev oziroma zastopanja učencev v upravnih organih šole. Čeprav so ugotovitve iz poročila predmet nadaljnjih raziskav, kažejo, da bi nacionalni predpisi lahko imeli pomembno vlogo pri spodbujanju demokratičnih praks v resničnem življenju na šolah, kot je večja vključenost v volitve učencev za predstavnike razreda ali za svet učencev.

Predpisi in uradna priporočila v zvezi z vključevanjem učencev v upravne organe šole (primarna in sekundarna raven), 2010/11

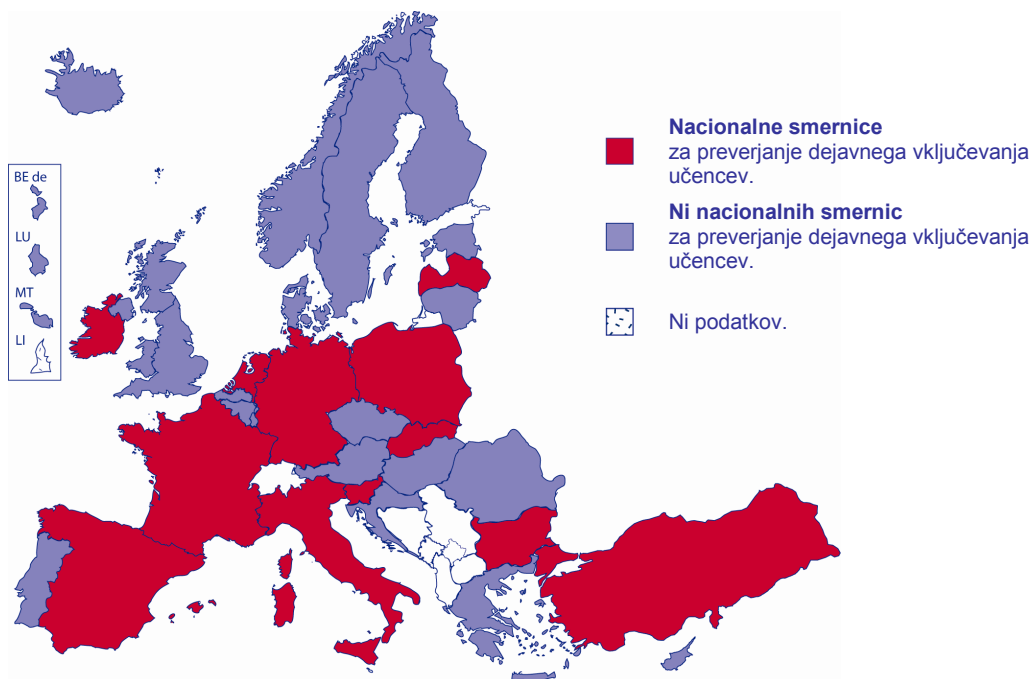
Vir: Eurydice.

Druge politične pobude, osredinjene na praktične dejavnosti, obsegajo nacionalne programe ali projekte, ki gojijo z državljanstvom povezane vrednote in stališča izven šol. V Latviji, na primer, je bil eden od takšnih projektov osredinjen na vključevanje učencev iz različnih etničnih in socialno-ekonomskih skupin v skupne dejavnosti skupnosti. Več kot polovica sodelujočih držav je od leta 2007 izvedla vsaj en takšen program. Vendar pa neenakomerna porazdelitev možnosti vključevanja učencev v dejavnosti skupnosti med državami, kar je ugotovila mednarodna študija o družbeni in državljanški vzgoji z naslovom *International Civic and Citizenship Education Study* (ICCS – <http://iccs.acer.edu.au/>), kaže, da je treba okrepiti prizadevanja za razvoj teh pobud.

PREVERJANJE IN EVALVACIJA DOSEŽKOV PRI DRŽAVLJANSKI VZGOJI OSTAJA IZZIV

V večini primerov, kjer je državljanška vzgoja samostojen predmet, se pri odločanju o tem, ali učenci napredujejo na naslednjo stopnjo izobraževanja, upoštevajo ocene. Vendar, ker državljanška vzgoja močno temelji na praktičnih dejavnostih, je razvoj ustreznih metod preverjanja in ocenjevanja, ki presegajo vrednotenje teoretičnega znanja, v študiji iz leta 2005 opredeljen kot pomemben izziv. Sedanja študija razkriva, da zdaj tretjina držav pri preverjanju upošteva vključenost učencev v dejavnosti v šoli ali skupnosti, npr. z ovrednotenjem dejavne udeležbe v zaključnem spričevalu. Na Nizozemskem morajo na primer učenci za pridobitev zaključnega spričevala na višjih sekundarnih šolah opraviti 30 ur družbeno koristnega dela.

Nacionalne smernice za preverjanje dejavnega vključevanja učencev v šoli ali skupnosti (sekundarno izobraževanje), 2010/11

Vir: Eurydice.

Državljska vzgoja ne igra pomembne vloge samo pri preverjanju in ocenjevanju učencev, temveč tudi pri evalvaciji šole ali izobraževalnega sistema kot celote. Dejansko 19 držav vključuje vprašanja, povezana z državljanstvom, v predpise oziroma priporočila za zunanjo evalvacijo šol, 17 držav pa za interno evalvacijo. Področja evalvacije obsegajo šolsko kulturo, upravljanje šole, odnose s širšo skupnostjo ter poučevanje in učenje. Vključevanje državljske vzgoje v merila za spremljanje celotnega izobraževalnega sistema postaja v Evropi splošno razširjena praksa. V zadnjih desetih letih sta približno dve tretjini držav izvedli nacionalne postopke spremljanja (kot so raziskovalni projekti, raziskave itd.), ki so bili usmerjeni na poučevanje in učenje državljske vzgoje.

POTREBNA SO VEČJA PRIZADEVANJA, DA BODO UČITELJI IN RAVNATELJI USTREZNO USPOSOBLJENI ZA IMPLEMENTACIJO DRŽAVLJSKE VZGOJE

Izboljšanje znanja in spretnosti učiteljev za poučevanje državljske vzgoje v Evropi še vedno predstavlja težavo. Medtem ko je državljska vzgoja običajno vključena v začetno izobraževanje učiteljev za specializirane učitelje na področju sekundarnega izobraževanja za predmete, kot sta zgodovina in geografija, pa samo ena država (Združeno kraljestvo [Anglija]) ponuja možnost usposabljanja učiteljev za specialiste na področju državljske vzgoje. Več držav je v zadnjih letih sicer prenovilo svoje kurikulumne za državljsko vzgojo, vendar pa so bile te reforme le redko uvedene v začetno izobraževanje učiteljev ali programe stalnega strokovnega izpopolnjevanja (CPD). Na drugi strani pa so CPD, ki se osredinjajo na državljsko vzgojo, učiteljem na voljo v večini evropskih držav. Poleg tega so bili po Evropi uvedeni različni drugi ukrepi pomoči, kot so uradne spletne strani in navodila ali priročniki za poučevanje.

Poleg učiteljev imajo pri državljski vzgoji pomembno vlogo tudi ravnatelji, na primer s pospeševanjem pozitivne šolske kulture ali spodbujanjem dejavnega vključevanja učencev v (šoli) skupnosti. V skoraj polovici evropskih držav obstajajo posebni programi usposabljanja za ravnatelje, od katerih se nekateri nanašajo izključno na vprašanja, povezana z državljsko vzgojo (npr. izobraževanje o človekovih pravicah). V večini držav, ki nudijo programe stalnega strokovnega izpopolnjevanja za ravnatelje, ti vključujejo tudi elemente državljske vzgoje, kot je šolska kultura. Vendar pa je za pridobitev bolj celovite slike trenutnega stanja potrebnih več raziskav o tej temi.